

zaam is, de ontzuivering voor zulk een raadgevend ingenieur al heel spoedig en kan elk gevaar onmiddellijk worden afgewend.

Het kan echter ook zijn, dat in het onderwerpelijke bedrijf geen accountant werkzaam is en dan is het gevaar niet denkbeeldig, dat de raadgevend (efficiency) ingenieur, al of niet overleg plegend met den boekhouder van het bedrijf, een administratieve inrichting ontwerpt en in werking stelt, die in verschillende opzichten ondeugdelijk moet worden genoemd, en zeer inefficiënt zal kunnen uitvallen.

Anderzijds kan het ook zijn, dat de boekhouder van het bedrijf zijn meening aan den niet in administratie en controle geschoolden raadgevend ingenieur weet op te dringen, met het lang niet denkbeeldige resultaat, dat ook in dit geval de administratie niet zal voldoen aan de eischen, die daaraan gesteld moeten worden.

Het spreekt vanzelf, dat er uitzonderingen zijn n.l. dat bijv. de hoofdboekhouder in het bedrijf een accountantsopleiding heeft gehad en daardoor van meet af ervoor kan waken, dat bij eventuele veranderingen in de administratie, deze blijft voldoen aan de eischen, die daaraan uit een oogpunt van inrichtings- en controleleer en statistiek gesteld moeten worden.

De raadgevend ingenieur nu, die meent, dat hij in een bedrijf, waar geen hoofdboekhouder met accountantsopleiding is, voor de administratieve inrichting de hulp van een accountant kan missen, gaat o.i. „liefhebber" op het terrein der accountancy en dit is een groot gevaar voor de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie zelf.

Naar onze overtuiging ligt het arbeidsveld van den raadgevend ingenieur in de fabriek en wel op het terrein van de techniek, routing en planning en niet op het terrein van de administratie.

Raadgevende ingenieurs, die de beste boekhouders zijn onder de ingenieurs resp. de beste ingenieurs onder de boekhouders kunnen een gevaar zijn voor de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie, indien althans aan hun alleen, dus zonder verplichte samenwerking met den accountant, de organisatie of reorganisatie van een bedrijf wordt opgedragen, indien daarbij deze organisatie of reorganisatie tevens de administratieve verantwoording raakt.

Indien de raadgevend ingenieur zich in deze gevallen goed bewust is van de verantwoordelijkheid, die op hem rust, is hij verplicht samen te werken met den accountant, daar anders de belangen van de onderwerpelijke onderneming niet naar behoren worden gediend.

J. C. SPANGENBERG

NIETIGVERKLARING DER EENMANS-VENNOOTSCHAP EN HARE GEVOLGEN

In zijn strijd tegen belastingontduiking door middel van oprichting van naamloze vennootschappen is de fiscus zeer vindingrijk. Waarschijnlijk omdat de wet op de richtige heffing van 29 April 1925 niet geheel tot het gewenschte resultaat leidt, is door den fiscus een veel eenvoudiger weg gevonden om tegen de eenmans-vennootschap ten strijde te trekken en deze finaal te vernietigen. Door de belastingadministratie werd een naamloze vennootschap, waarvan de oprichting formeel volkomen in orde was, als niet bestaande verklaard, op grond dat bij oprichters niet de werkelijke bedoeling heeft bestaan een kapitaal-associatie te vormen. De Raad van Beroep bevestigde de nietigverklaring en de Hooge Raad verklaarde zich ermee accoord. Het bestaan van de naamloze vennootschap was dus slechts schijn geweest.

Wanneer een eigenaar zijn zaak omzet in een naamloze vennootschap met behulp van een mede-oprichter en alle aandelen

in zijn bezit krijgt, zijn, bij een eventuele nietigverklaring, de gevolgen vrij eenvoudig. Alles keert terug tot den ouden toestand. Er is echter een groote groep van betrokkenen waar de nietigverklaring tot onmogelijke omstandigheden aanleiding kan geven. Ik heb het oog op de talloze huizenbouw- en exploitatie-maatschappijen. Op dit gebied tiert welig de eenmans-vennootschap. De oorzaak van dit verschijnsel moet gezocht worden in de omstandigheid dat bij verkoop van huizen een niet onbelangrijk bedrag aan transportkosten (registratiekosten enz.) betaald moet worden. Indien de huizen op naam van een naamloze vennootschap staan, is overschrijving niet noodig. De houder van alle aandelen verkoopt deze en de koper verkrijgt als eenig aandeelhouder volkomen beschikkingsrecht.

Gaan wij nu eens na tot welke mogelijkheden (onmogelijkheden) de nietigverklaring der naamloze vennootschap aanleiding kan geven, en nemen wij daarbij als voorbeeld de bestaande toestanden te Amsterdam. De huizen in de stadsgedeelten Zuid, Oost en West staan vrijwel zonder uitzondering op erfpachtsgrond, uitgegeven door de gemeente Amsterdam. Bepalen wij ons tot de uitbreidingen van bovengenoemde stadsgedeelten gedurende de laatste 5 à 6 jaren, omvattende het z.g. Plan-Zuid, Plan-Oost en Plan-West, dan blijkt dat de erfpachtsuitgiften van genoemde gronden voor het grootste gedeelte zijn geschied aan nieuwe naamloze vennootschappen. Het behoeft geen verwondering te wekken als zou blijken, dat het meerendeel dezer naamloze vennootschappen z.g. eenmans-vennootschappen zijn, waarvan de oprichting is geschied met een „figurant-oprichter".

Stellen wij ons thans de vraag wat de gevolgen zullen zijn bij eventuele nietigverklaring dezer naamloze vennootschappen. De rechtshandelingen op naam van deze vennootschappen, die slechts in schijn hebben bestaan, komen te vervallen.

De erfpachtsuitgifte is geschied aan een schijnlichaam, dus nietig. De gronden komen zonder erfpachtsrecht weer terug aan de gemeente.

Dit beteekent voor de Gemeente een niet onvoordeelig zaakje, wanneer er inmiddels huizen op die gronden verzeen zijn. Er is echter nog meer. Waarschijnlijk hebben hypotheekbanken hypotheek genomen op deze huizen ten laste van een naamloze vennootschap, die niet heeft bestaan. Wie is, na de nietigverklaring van de naamloze vennootschap, nu de schuldenaar? De directeur der naaml. venn. zou aansprakelijk zijn, indien hij volgens de statuten niet tot deze handeling bevoegd was, echter kan aangenomen worden dat dit wel het geval is.

Een oplossing, dat alle rechten en verplichtingen van de naamloze vennootschap overgaan op den oprichter, geeft geen bevrediging. De aandelen kunnen inmiddels in andere handen zijn overgegaan. Evenmin geeft bevrediging de oplossing, dat de handelende directeur in de plaats treedt van de naaml. venn., immers de directeur die het erfpachtsrecht heeft aangevraagd, behoeft niet dezelfde persoon te zijn als de directeur die de hypotheek sloot. (Men denke aan den handel in erfpachtsgronden).

Het meest rationeel is de oplossing, dat de bezitter van alle aandelen treedt in de rechten en verplichtingen van de naaml. venn. Dit berust echter niet op wetsbepalingen, maar hangt af van de onzekerheid, dat overeenkomsten, als hierboven bedoeld, met Gemeente en Hypotheekbanken tot stand komen.

Voldoende is hiermede aangegeven welk een onzekerheid is ontstaan door de nietigverklaring van de naaml. venn. Dergelijke onzekerheden mogen in het verkeer niet blijven voortbestaan. De fout schuilt m.i. in de uitspraak van het rechterlijk college. Men had moeten bedenken dat, waar de wettelijke bepalingen op de naaml. venn. het bestaan van een z.g. eenmans-vennootschap niet uitdrukkelijk verbieden, het verkeer van deze omstandigheid reeds vele jaren gebruik heeft gemaakt, en dat de toestanden, welke hieruit zijn ontstaan, niet met een enkelen pennestreek kunnen worden weggevaagd, zonder dat de rechts-

zekerheid bedenkelijk wordt geschaad. Dat men een einde wenscht te maken aan ongewenschte toestanden is begrijpelijk, doch dan dient dit te geschieden door de onvoldoende wettelijke bepalingen te wijzigen, met overgangsbepalingen voor bestaande toestanden.

C. A. STERK Jr.

BIJSCHRIJVING VAN RENTE BIJ DE RESERVE

Tal van statuten van publieke naamloze vennootschappen bevatten de bepaling, dat jaarlijks aan het reservefonds moet worden toegevoegd de rente, welke met dit gedeelte van de eigen middelen is gekweekt. In de meeste gevallen is het rentepercentage, statutair vastgesteld, in enkele gevallen varieert dit percentage jaarlijks al naar gelang van de grootte van de behaalde of van de uitgekeerde winst.

In die gevallen, waar de belegging van de reserves buiten het bedrijf statutair is voorgeschreven, worden veelal jaarlijks aan het reservefonds toegevoegd de baten, welke uit deze beleggingen zijn verkregen.

In de statuten van de laatste jaren treft men deze bepaling minder veelvuldig aan, dan in die statuten, welke tien tot twintig jaar geleden werden ontworpen.

De motieven, die tot opnemng van deze bepaling hebben geleid, zijn eenvoudig; evenals het door de aandeelhouders gestorte bedrag, draagt ook het eigen kapitaal, dat is gevormd door winsthouding, bij tot de bedrijfswinst.

In welke mate de reserves hebben bijgedragen tot de vorming van de bedrijfswinst, is bij belegging van de reserves buiten het bedrijf eenvoudig te bepalen. Zijn de reserves echter in het eigen bedrijf belegd, dan kunnen deze baten niet worden afgezonderd van het overige gedeelte van de bedrijfswinst; in dit geval vormen het geplaatste kapitaal en de reserves een homogeen geheel, elk gedeelte der eigen middelen draagt in gelijke verhouding bij tot het ontstaan van de bedrijfswinst. De bijdrage van elk deel der eigen middelen, stemt in dit geval overeen met het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal, d.i. de verhouding van het totaal der eigen middelen en de totaal netto-bedrijfswinst, eventueel vermeerderd met de aan het reservefonds toegevoegde rente.

Wij willen in dit artikel in het bijzonder onderzoeken, welke beteekenis deze rente-bijbeschrijving voor de vennootschap en voor de verschillende groepen van belanghebbenden heeft, met het doel om daaruit af te leiden, of de opnemng van zulk een bepaling in principe al dan niet wenschelijk is. Wij willen daarbij buiten bespreking laten, op welke wijze het percentage, dat jaarlijks moet worden toegevoegd, dient te worden bepaald. Een consequente toepassing van de gedachte, dat aan het in eigen bedrijf belegde reservefonds moet worden toegevoegd de baten, die daarmede zijn verkregen, zou het uit den aard der zaak noodzakelijk maken jaarlijks toe te voegen een percentage, dat overeenkomt met het rendement van het in het bedrijf belegde kapitaal. Het is echter vanzelfsprekend, dat een bepaling in dien zin, aanleiding zou kunnen geven tot tal van meningsgeschillen en conflicten en het is daarom begrijpelijk, dat men derhalve de voorkeur heeft gegeven aan de jaarlijkse toevoeging van een vastgesteld percentage.

Wij zullen in dit artikel de doelmatigheid van deze rentebijbeschrijving uit drieërlei gezichtspunt beschouwen, n.l.:

- a. de beteekenis voor de financiering en reservevorming.
- b. de beteekenis voor de aandeelhouders.
- c. de beteekenis voor de tantiëmisten.

A. Beteekenis voor de financiering en reservevorming

Het behoeft wel geen breedvoerig betoog, dat de voornaamste bedoeling, die heeft voorgezetten bij het ontwerpen van deze

bepaling, nimmer kan zijn geweest een regelmatig groei der eigen middelen te verzekeren. Eenerzijds zou dit doel langs veel eenvoudiger weg te bereiken zijn, n.l. door jaarlijks een constant of een toenemend bedrag aan de reserve toe te voegen, anderzijds zou de groei der eigen middelen, indien deze bleef beperkt tot de jaarlijkse rentebijbeschrijving, wel uiterst gering zijn, terwijl het tenslotte nog een open vraag blijft, of de constante toename der eigen middelen, onafhankelijk van de bereikte resultaten en van de behoeften van het bedrijf wenschelijk geacht moet worden.

B. Beteekenis voor de aandeelhouders

Voor de beoordeeling van de vraag, of de rentebijbeschrijving voor de aandeelhouders al dan niet wenschelijk is, behooren wij even stil te staan bij de vraag, op welke wijze de reserves ontstaan. In de groote meerderheid van gevallen worden de reserves gevormd uit dat gedeelte van de winst, dat ter beschikking staat van de vergadering van aandeelhouders, dus na de uitkeering van het primair dividend en van de tantiëmes. Is dit het geval, dan is het duidelijk, dat de reserves geheel gevormd worden uit de winst, die aan aandeelhouders is onthouden. Daarentegen zullen de reserves in die gevallen, waar de winst wordt verminderd met de dotaties aan de reserves, voordat zij ter verdeling komt, niet uitsluitend worden gevormd, door aan aandeelhouders onthouden winst, doch tevens gedeeltelijk door aan tantiëmisten onthouden winsten. Beide groepen van belanghebbenden hebben in dit geval naar evenredigheid bijgedragen tot de reservevorming.

Naast de uit de winst gevormde reserves, staan de uit agio gevormde reserves, welke uit den aard der zaak evenzeer bijdragen tot de vergrooting van de bedrijfswinst. Is het verkregen agio ontstaan, doordat de vennootschap over belangrijke reserves beschikte, waarin de nieuwe participanten hun evenredig deel hebben bijgedragen, dan is de agioreserve het eigendom van de aandeelhouders, indien deze reserves zijn gevormd uit dat gedeelte van de winst, dat overblijft na uitkeering van de tantiëmes. Zijn de reserves daarentegen gevormd uit de winst, voordat deze tot verdeling kwam, dan hebben aandeelhouders en tantiëmisten gelijke aanspraken op deze agio reserve, in evenredigheid van de verhouding, waarin beide groepen in de winst deelen,

In die gevallen, waar de reserves direct (door middel van winsthouding) of indirect (uit verkregen agio's) uitsluitend zijn gevormd door de aandeelhouders, is het uit den aard der zaak rechtvaardig, dat alle voordeelen, die uit het bestaan van deze reserves voortvloeien, toekomen aan de aandeelhouders. De meeste statuten bevatten regelen, welke een terugbetaling aan de aandeelhouders van de aan hen onttrokken gelden, welke zijn aangewend tot de vorming van reserves, in geval van liquidatie verzekeren. Algemeen geldend is immers de regeling, dat datgene, wat bij liquidatie overblijft, na betaling van alle schulden en eventueel na terugbetaling van het nominaal bedrag der preferente aandelen, wordt uitgekeerd aan de gewone aandeelhouders. De liquidatie blijft echter tot uitzonderingsgevallen beperkt, en zeker is de liquidatie niet te beschouwen als den normalen afloop, van een in den vorm eener naamloze vennootschap gevoerde onderneming. Het feit, dat de aandeelhouders dus bij een eventuele liquidatie alle ingehouden gelden zullen terugontvangen, is dus op zichzelf niet dan een schrale troost en indien dan ook zou blijken, dat de rentebijbeschrijving is te beschouwen als een onlogisch en onrechtvaardige winsthouding, dan zou een dergelijke bedenking dus niet zijn weerlegd door de opmerking, dat alles wat ten onrechte is ingehouden, op den duur, n.l. bij liquidatie, toch weer zal terugvloeien in de zakken van de aandeelhouders.

Indien echter de aandeelhouders niet uitgaan van de veron-